DOI 10.35511/978-963-334-504-7-03

Pásztor Enikő – Varga László (szerk.): *Neveléstudományi kaleidoszkóp*
Soproni Egyetem Kiadó, Sopron, 2023, 37-45

A felsőfokú óvónőképzés gyakorlati képzésének megvalósítása a Soproni Óvónőképző Intézetben 1964 és 1972 között

Németh Dóra Katalin

Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar, Neveléstudományi és Pszichológiai Intézet, tanársegéd 0000-0002-3716-3888

KULCSSZAVAK

- óvodapedagógus-képzés
- Sopron
- neveléstörténet
- nőnevelés-történet
- gyakorlati képzés

ABSZTRAKT

Az óvodapedagógus-képzés hazai történetében mindig hangsúlyos volt az elméleti tudás gyakorlati alkalmazása az óvodai környezetben. Több kutató (például Vág, 1989 és Patyi, 2010) rámutat arra, hogy már a 19. század első felében a kisdedóvóképzés jelentős részét a példányóvodákban végzett idő, valamint az aktív gyakorlati képzés tette ki. A 20. század során a pedagógusképzés több reformjában is a gyakorlati képzés kiemelt szerepet kapott, a gyakorlati órák számának növelése és hangsúlyosabbá tétele volt a reformok középpontjában. Az 1958. évi 26. törvényerejű rendelet is nagy jelentőséget tulajdonított a hallgatók gyakorlati képzésének. A hallgatók a frissen megnyílt óvónőképző intézetekben és gyakorló óvodákban töltötték a gyakorlati időt, és rendszeresen részt vettek többhetes területi szakmai gyakorlatokon.

A kutatás fő célja az volt, hogy mélyebb betekintést nyerjünk az óvodapedagógus-képzés gyakorlati aspektusába, és megértsük a gyakorlóintézmények feladatait, struktúráját és hatását a hallgatók személyiségfejlődésére és értékrendjére. A kutatás során elsősorban kvalitatív kutatási módszereket alkalmaztunk, például dokumentum- és tartalomelemzést. A Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar irattárában található anyagok szolgáltak forrásként, különös figyelemmel az 1964 és 1972 közötti időszakra. Az iratok között a gyakorló intézményekről származó hivatalos statisztikai adatokat, gyakorlati tájékoztatókat és az intézet munkaterveinek gyakorlati óvodákkal és gyakorlati képzéssel kapcsolatos dokumentumait elemeztük. A kutatás során az alábbi kérdésekre kerestük a válaszokat:Milyen szerepet játszottak a gyakorlóintézmények a hallgatók képzésében?

- Milyen szerepet játszottak a gyakorlóintézmények a hallgatók képzésében?
- Hogyan kapcsolódtak az intézmények az óvónőképző intézetek életébe?
- Milyen módon alakultak a képzés egyes féléveiben a gyakorlati képzés feltételei, követelményei?

Bevezetés

Az 1891. évi XV. törvény volt az egyik mérföldkő a kisdedóvók és a kisdedóvóképző intézetek történetében, mivel „állami feladattá tette” mind a kisdedóvó intézetek, mind a kisdedóvóképző intézetek ellenőrzését és támogatását (Szabados, 1964:52). E törvény előírta, hogy a kisdedóvóképzéshez a polgári vagy felsőbb leányiskola negyedik osztályának vagy a felsőbb népiskolák második osztályának elvégzése szükséges. Az új törvény számos előnyt hozott magával, például egységesítette a képzőintézmények képzési időtartamát, tananyagát és felvételi követelményeit (Patyi, 2010:102). Emellett a törvény centralizált, egységes követelményrendszert vezetett be, amely egy egységes keretet teremtett a korábbi kaotikus elvárások helyett (Szabados, 1964:52).

e-mail: nemeth.dora.katalin@uni-sopron.hu | Cím:H-9400 Sopron, Ferenczy J. u. 5.

A korábbi, rendkívül diverz képzés mellett[1], ebben a törvényben hangsúlyosan megjelent a kisdedóvó-intézetek és az elemi iskolák elkülönítése. Korábban, különösen a 19. század elején megnyílt intézetekben még sokkal erősebben jelen volt az elemi ismeretek oktatása, ezért is látunk sok esetben a kisdednevelő intézetek pedagógusai és vezetői között is tanítókat (Pásztor, 2018:152).

Az új törvény másik jelentős vonatkozása az volt, hogy a magyar nyelv oktatását is előtérbe helyezte, ezzel segítve a nemzetiségek magyar nyelvi ismereteinek fejlesztését (Bajkó, 1984:438). Ez gyakran úgy történt, hogy az adott nemzetiségi nyelvet nem beszélő óvónőket küldték a nemzetiségi területekre, ezzel ösztönözve a gyerekeket arra, hogy az óvodában elsajátított nyelvet otthon is használják, így elősegítve a „homogén nevelési alap" kialakítását (Kelényi, 1969:8-9). Emellett a törvény középszintű képzéssé emelte a kisdedóvóképzést (Szabados, 1964:52). A későbbiekben, az óvónőképzés felsőfokúvá alakításakor, már több nemzetiségi képzés is helyet kapott. Témánk szempontjából fontos kiemelni, hogy az 1959-ben megnyílt Soproni (Felsőfokú) Óvónőképző Intézetben az országban elsőként volt lehetőség a német nemzetiségi óvónői végzettség megszerzésére (Pásztor, 2019).

A középfokú óvó- és tanítónőképző intézetek megjelenése forradalmi változást hozott a polgári középosztály leányai számára a továbbtanulás és kereseti lehetőségek terén, mind a köz- mind pedig a magánoktatásban. A tanító és különösen az óvónői végzettséggel rendelkező lányokat az iskolákban és óvodákban történő elhelyezkedés mellett szívesen alkalmazták nevelőnőként is (Kóger, 2020:74).

Az 1912-ben alapított Kisdednevelők Országos Egyesülete már az I. világháború előtt kifejezte aggodalmát a képzési idő rövidsége miatt, és javaslatot tett a négyéves képzés bevezetésére (Patyi, 2010:102). A Tanácsköztársaság idején az óvodai nevelés kiemelkedő szerepet játszott a gyermekvédelemben. 1919. március 29-én az eddigi felekezeti fenntartású intézmények államosításra kerültek. Az óvodák a Tanácsköztársaság idején játékiskola néven, az oktatási rendszer részeként működtek egyfajta előkészítő tanfolyamként (Vág, 1979:151-154). Az 1920-as évektől az óvodapedagógia területén számos reformpedagógiai és alternatív irányzat jelent meg. A Montessori-pedagógia térhódítása különösen kiemelkedő volt. Hazánkban ennek egyik legfontosabb képviselője Bélaváry-Burchard Erzsébet, aki nagy hatást fejtett ki ezen a területen (Bajkó, 1984:442-443).

Az óvónőképzést 1926-ban négy évfolyamosra bővítették ki, ami három év elméleti oktatásból állt, ezt követte a negyedik év gyakorlati és egészségügyi képzése. Az oktatótervben nőtt aneveléstudományi és pszichológiai ismeretek száma. A diákok két vizsgát tettek: egyet a harmadik év végén az elméleti ismeretek felmérésére, valamint egy képesítő vizsgát, amely a gyakorlati és ének-zenei képességeket mérte (Kövérné, 1996:52). A felvétel követelményei között szerepelt a középiskola vagy polgári iskola negyedik osztályának sikeres befejezése, a 14. életév betöltése, a jó hallás, az ép érzékszervek és az egészséges testalkat (Mészáros, 1991:81).

[1] Bár a hazai óvodaügy és óvónőképzés története részletesen kutatott, mégis, sok esetben az óvodapedagógus képzésben jelenleg is részt vevő hallgatók esetében elsősorban romantikus, idealisztikus kép él a vizsgált korszakkal kapcsolatban (Zsámboki és Patyi, 2018).

1937-ben megszűnt a külső intézményekben végzett negyedéves gyakorlat, és ezt a tantárgyat is az intézetbe helyezték át, ahol azt a többi elméleti tantárggyal együtt oktatták (Kövérné, 1996:52). Annak ellenére, hogy már 1936-ban a pesti képző intézet oktatói kérvényezték az óvodapedagógus képzés főiskolai szintre emelését, ezt a tervezett változást nem sikerült végrehajtani sem ekkor, sem pedig a második világháborút követően, 1948-ban, amikor a Magyar Pedagógusok Szakszervezete is hasonló reformokat javasolt (Krajcsovszky és Krajnyák, 1984:73).

Az 1949-ben bevezetett pedagógiai gimnáziumok célja az volt, hogy átalakítsák a pedagógusok képzését, és ezek az intézmények az addigi képzést próbálták helyettesíteni (Szabados, 1964:53). A pedagógiai gimnáziumok óvónőképző tagozata hároméves volt, és a képzést egy képesítő vizsga zárta le (Tóth, 1965:12). Az 1950/51-es tanévtől kezdve fokozatosan megszüntették a pedagógiai gimnáziumokban folytatott képzést, és ezeket önálló tanító- és óvóképző intézetek a váltották fel (Tóth, 1965:13).

A gyakorlati képzés szerepe az óvónőképzésben

Az óvónőképzés kezdeti évtizedeiben a gyakorlati képzés kiemelt szerepet játszott. A tanítási napokon az elméleti oktatás után a diákok a nap jelentős részét a gyakorló intézményekben, az ún. „példányóvodákban" töltötték (Patyi, 2010:100). Az első években nem minden esetben sikerült teljes egészében kitölteni a 12 hónapos képzési időt, és gyakran előfordult, hogy a végzett növendékek ezekben a gyakorlóintézményekben helyezkedtek el, és segítettek az újabb hallgatók gyakorlati képzésében (Vág, 1989:23).

1912-ben a Kisgyermeknevelők Országos Egyesülete reformtervezetében a képzés időtartamának négy évre emelése mellett hangsúlyozták a gyakorlati képzés megerősítésének szükségességét. Ez azt jelentette, hogy minden évben óvodai gyakorlatra is sor került volna (Patyi, 2010:102). Klebelsberg Kunó kultuszminiszteri mandátuma alatt, 1926-ban megváltozott a képzés struktúrája, és a gyakorlatok időtartama is módosult. Az első évben már óvodákat látogattak, a második és harmadik évben a diákok három, illetve hat órát töltöttek aktív gyakorlati tevékenységgel. A negyedik évfolyamon a képzés kizárólag gyakorlati volt, néhány módszertani területtel (ének-zene, rajz) és vallási ismeretekkel kiegészítve (Patyi, 2010:102-103).

Az ötvenes években az óvónők képzése változó képzési formákat mutatott. Ebben az időszakban az óvodapedagógiai nevelésre vonatkozó folyóiratok, például az Óvodai Nevelés, többször is kiemelték a gyakorlati képzés fontosságát. Radnai Béla például 1953-ban a folyóiratban azt javasolta, hogy a gyakorlati képzés során a hallgatóknak nagyobb hangsúlyt kellene fektetni arra, hogy jobban megismerjék a gyermekek egyéni és életkori sajátosságait. Meglátása szerint az olyan óvónőjelöltek, akik bizonytalanok a megfigyelések elemzése során, hasonlóképpen bizonytalanok lehetnek az önálló alkotó játék vezetésében is (Radnai, 1953:42-43). Hermann Alice is ugyanitt fejtette ki véleményét, és ellenezte a formalizmust (Hermann, 1953:105-107).

Varga Éva, a püspökladányi óvónőképző intézet oktatója egy tanulmányában rámutatott az elméleti és gyakorlati tantárgyak közötti együttműködés fontosságára. Kiemelte a pszichológiai és módszertani tárgyak gyakorlati képzésben betöltött szerepét (Varga, 1954). Az óvoda gyakorlati oldaláról Mezei Lászlóné és Varga Ilona is hozzászólt a vitához. Mezei Lászlóné szerint a módszertani és gyakorlati képzés párhuzamos megvalósítása fontos, és úgy vélte, hogy a hároméves középszintű képzés nem nyújt elég lehetőséget a diákoknak arra, hogy minden tevékenységi területen kipróbálják magukat (Mezeiné, 1954:142). Varga Ilona is hangsúlyozta, hogy a közismereti tantárgyakat úgy kell megtervezni, hogy azok segítsék a gyakorlati képzést, és fontolóra vette a képzés időtartamának négy évre emelését (Vargha és Varsányi, 1954:171). Varsányi László, a pécsi képző intézmény oktatója azt emelte ki, hogy bár fontos a szovjet példa követése, nem szabad azt kritika és adaptáció nélkül alkalmazni (Vargha és Varsányi, 1954:172).

Az ötvenes években tehát aktív vita és gondolkodás zajlott az óvodapedagógusok képzése körül, és különböző nézetek, javaslatok merültek fel a képzési programok és gyakorlati elemek terén. A gyakorlati képzés minősége az óvodapedagógusok képzésének fontos eleme volt, és a Soproni Óvónőképző Intézet vállalta ennek a képzésnek a felelősségét a dunántúli óvónők és óvodai felügyelők továbbképzésében is. Az írásos anyagok minősége jelentős hatással volt a gyakorlati képzés osztályzatára (Bizó, 1961:143).

A gyakorlati képzés során kiemelkedő szerep jutott a gyakorló óvodapedagógusoknak. Ők személyes példaadásukkal és a hallgatók szívélyes fogadásával hozzájárultak a hallgatók hivatástudatának erősítéséhez (Sebő, 1971:152). Földiné dr. Boros Judit hangsúlyozta, hogy mind a gyakorlatot vezető oktató, mind a gyakorlatvezető óvodapedagógus személyisége jelentős hatással van a gyakorlatot végző hallgató szakmai eredményességére. Boros Judit tanulmányában a gyakorlati képzés feladatait három nagyobb csoportba osztotta: a világnézeti és politikai nevelést, az erkölcsi, esztétikai és testi nevelést elkülönítve egymástól (Boros, 1967). Ezek az elemek rámutatnak arra, hogy a gyakorlati képzés komplex és alapos volt, kiemelt figyelmet fordítva a hallgatók szakmai felkészítésére és személyiségfejlesztésére is.

A gyakorlati képzés megvalósítása a Soproni (Felsőfokú) Óvónőképző Intézetben

A Soproni Óvónőképző Intézet gyakorlati képzési struktúrája és fókusza kiemelt figyelmet szentelt a hallgatók fokozatos bevezetésének az óvodapedagógusi feladatokba. Az alábbi fejezetben a kétéves – négy féléves – képzés gyakorlati képzési rendszerét mutatjuk be.

Az első félév a fokozatosság elvére épült, ahol a legfontosabb cél a gyermekcsoporttal való megismerkedés volt. A gyakorlati feladatokba történő bekapcsolódás folyamatos volt, de a hallgatók először csak passzívan figyelték meg az óvodai tevékenységeket. Az óvodai napi- és hetirendek megismerése és a gondozási feladatokban való részvétel voltak az elsődleges követelmények. A második félévben az óvodapedagógusi feladatok bővültek, és új tevékenységi formák is bekerültek a

gyakorlatba, mint például a testnevelés, a vers és mese, valamint a mennyiség-, tér- és formaismeret. A hallgatók több időt töltöttek az óvodában, és egy másodfoglalkozó hallgatóval együtt dolgoztak, aki segítette őket a foglalkozások előkészítésében és a szemléltetőeszközök elkészítésében. További kihívás volt a második félévben, hogy a hallgatóknak önállóan kellett tervezniük foglalkozásokat, ezeket pedig három különböző szempontból ellenőrizték és fejlesztették tovább: az óvónő, a módszertani oktató és a gyakorlati képzésért felelős csoportvezető oktató egyaránt részt vett az ellenőrzésben.[2] Ez a folyamat lehetővé tette a hallgatók elméleti és gyakorlati tudásának ellenőrzését, valamint biztosította, hogy a tervezett foglalkozások megvalósíthatóak legyenek az óvodai környezetben. Ez a struktúra és fókusz segítette a hallgatókat az óvodapedagógusi munkába való fokozatos beilleszkedésben, továbbá alapos és komplex felkészítést nyújtott nekik a gyakorlati képzés során az óvodai feladatok ellátására ellátásához.

A gyakorlati képzés a második évfolyamon tovább bővült, lehetővé téve a hallgatók számára, hogy szélesebb körű és változatosabb gyakorlati tapasztalatokat szerezzenek az óvodapedagógusi munkáról. Ebben a félévben már jelentősen megnőtt az óvodában töltött idő, és a hallgatók számos feladatot kaptak az óvodapedagógia különböző területein.[3]

A harmadik félévben a hallgatók nemcsak az óvodai gyakorlatokban vettek részt, hanem különösen elvárás volt velük szemben az egyéni és életkori sajátosságok megfigyelése, amit *„eltérő vonásoknak”* neveztek. Ez azt mutatja, hogy a gyakorlati képzésben a gyerekek egyedi szükségleteire és képességeire is különös figyelmet fordítottak. Ezen kívül a harmadik félév során a hallgatóknak meg kellett ismerniük az óvodai adminisztratív tevékenységeket, mint például a csoportnapló vezetése, nevelési és ütemterv készítése, mulasztási napló vezetése stb.[4] Ez a gyakorlati képzés során segítette a hallgatókat abban, hogy teljes körű képet kapjanak az óvodai munka minden területéről. A hallgatóknak a *„szocialista óvónői megnyilvánulások”* és a gyermekek erkölcsi nevelésének módszertani megfigyelése is feladata volt. Ez azt mutatja, hogy a képzés részeként a hallgatóknak meg kellett tanulniuk azokat az alapelveket és gyakorlatokat, amelyeket a szocialista ideológia alapján az óvodapedagógiában alkalmaztak. A marxizmus-leninizmus tárgy tanítása, és az azt követő gyakorlati alkalmazás, hozzájárult a hallgatók ideológiai és módszertani felkészítéséhez.[5] Ez a részletes és sokoldalú gyakorlati képzés segítette a hallgatókat abban, hogy felkészüljenek az óvodapedagógusi munka széles skálájára, és megszerezzék azokat az ismereteket és készségeket, amelyek szükségesek a gyermekek hatékony és felelős neveléséhez, oktatásához.

---

[2] SOE BPK Irattár 84/1966. Gyakorlati képzési útmutató az 1965/66-os tanév II. félévére. Közreadja: Földi Lőrinc igazgató. Sopron, 1966. február 10.

[3] SOE BPK Irattár 109/1967. Gyakorlati képzési útmutató az 1966/67-es tanévre. Második félév. Kiadja: Dudás János, vezetőtanár, Sopron, 1967. február 22.

[4] SOE BPK Irattár 558/1966. Gyakorlati képzési útmutató az 1966/67-es tanévre. Kiadja: Dudás János, vezetőtanár Sopron, 1966. szeptember 23. 7. o.

[5] SOE BPK Irattár 84/1966. Gyakorlati képzési útmutató az 1965/66-os tanév II. félévére. Közreadja: Földi Lőrinc igazgató. Sopron, 1966. február 10. 11. o.

Az utolsó félév gyakorlati képzését a zárófoglalkozás koronázta meg. Ennek részeként a gyakorló hallgató saját maga tervezte meg és vezette a foglalkozást, majd komplex elemzés is készült róla. A végzős hallgatók egy héttel a zárófoglalkozás előtt megkapták témájukat a gyakorlati képzésben résztvevő gyakorlatvezető oktatótól. A zárófoglalkozást egyéni hospitálás előzte meg, majd következett a vázlat elkészítése és a módszertani alapú elemzés. A foglalkozást egy háromtagú bizottság értékelte, melynek elnöke a gyakorlatvezető tanár volt, akihez csatlakozott még a szakmódszertani oktató és a csoportvezető óvodapedagógus. Az érdemjegyek meghatározására a bizottság elnöke volt jogosult a tagok véleménye alapján. A záróvizsga jegyzőkönyvében rögzítették a zárófoglalkozás vázlatait is. Ha a zárófoglalkozás elégtelen érdemjeggyel zárult, újra megtehették azt.[6]

Az 1959-ben felsőfokúvá vált óvodapedagógus-képzés soproni helyszíne személyi és tárgyi szempontból a korábbi középfokú képzés infrastruktúráját és oktatóit is felhasználta. A hallgatók a korábbi középfokú képzésben működő óvodapedagógusok által irányított gyermekcsoportokban, valamint a középfokú képzés során használt gyakorlóintézményekben végezték a gyakorlatukat. A Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar Irattárában található statisztikai adatok, jelentések, valamint a gyakorlati képzéssel kapcsolatos különböző tájékoztatók és útmutatók tanúsága szerint a gyakorlóintézmények és a képző intézmény között megerősödött a napi kapcsolat, valamint a hallgatók érdekeinek előtérbe helyezése mellett folytatott kollegiális kapcsolat. A hallgatói létszám miatt több esetben a képző intézmény saját gyakorlóóvodáinak befogadóképessége nem volt elegendő, ezért a város más óvodáit is bevonták a gyakorlati képzés folyamatába. Sopron különlegessége a vizsgált időszakban az 1965/66-os tanévtől bevezetett megújított területi-szakmai gyakorlat, amelyet az intézmény oktatói dolgoztak ki. Ennek megújulása magában foglalta az időpont módosítását, a szakmai módszertanok újragondolását és a területi gyakorlatot vezető óvodapedagógusok és óvodai felügyelők javaslatainak beépítését. Ez az innovatív megközelítés erősítette az intézmény területi gyakorlatában a gyakorlaton alapuló szemléletet.

Összegzés

A rendelkezésre álló iratok alapján láthatjuk, hogy a felsőfokú óvónőképzés három különböző képzési helyszínen (Sopron, Szarvas, Kecskemét) működött a vizsgált időszakban. Az itt tanuló hallgatók részt vettek az oktatási intézmények mellett létrehozott gyakorlóóvodák nevelői munkájában, és minden félévben találkoztak gyermekcsoportokkal. A gyakorlati képzés mindegyik intézményben az állami irányelvek és ellenőrzés szerint történt, és az oktatói tervek egységesek voltak, így a gyakorlatok beosztása egységesen zajlott mindhárom helyszínen.

A képzés kezdetén a hallgatók a gondozási feladatokkal találkoztak, majd fokozatosan növekedett a hallgatói önállóság és felelősség az egyes nevelési területeken jelentkező feladatok ellátásában, a különböző foglakozási tervek összeállításában,

6 SOE BPK Irattár 784/1965. Gyakorlati képzési útmutató az 1965/66-os tanév II. félévére Közli: Földi Lőrinc igazgató. Sopron, 1965. szeptember 14.

megvalósításában és dokumentálásában. A gyakorlati képzés megszervezésében és lebonyolításában a gyakorlati képzésért felelős csoportvezető oktatók és a gyakorló-óvodák óvodavezetői egyaránt részt vettek.

A hallgatók különböző gyakorlati dokumentációs anyagokat készítettek az egyes félévek során, és a gyakorlati oktatók és az oktatói szakcsoportok segítették a feladatok megoldását. Az elméleti és gyakorlati képzés közötti kapcsolat ugyancsak fontos volt, és az 1957-ben megjelent *Nevelőmunka az óvodában* című kézikönyvet, a korszak óvodai nevelésének tartalmi szabályozóját is felhasználták a gyakorlati képzés során. Ennek tervei és tematikái részben hivatalos dokumentumok alapján készültek, részben pedig a gyakorlati oktatók által kidolgozott útmutatók és tájékoztatók alapján. A hallgatók részt vettek az óvodák életében, például az ünnepségek előkészítésében és lebonyolításában, ami hozzájárult az intézmények életének gazdagításához és a hallgatói tapasztalatok gyarapításához.

Irodalom

Bajkó Mátyás (1984). A felsőfokú óvónőképzés negyedszázada. Fejezetek az óvó-és óvónőképzés történetéből a 25 éves felsőfokú oktatás évfordulója kapcsán. In: Bencsik Endre és Daróczi Erzsébet (szerk.) (1984). *Az óvónőképző intézetek V. tudományos ülésszaka: 25 éves a felsőfokú óvónőképzés : emlékülés a Művelődési Minisztérium Egyetemi és Főiskolai Főosztályának kiadványa*. Kecskemét : Művelődési Minisztérium Egyetemi és Főiskolai Főosztály. pp. 431-450.

Bizó Gyula (1961). A tanító- és óvónőképzés néhány újszerű vonása. *Felsőoktatási Szemle : A Művelődésügyi Minisztérium folyóirata*, 10(3), pp. 140-145.

Csiszár Albert és Lauday Sándor (1954). Elmélet és gyakorlat kapcsolata az óvónőképzőben. *Óvodai Nevelés*, 7(3), pp. 106-108.

Földiné Dr. Boros Judit (1967). A gyakorlati képzés nevelőhatásának elemzése a Soproni Óvónőképző tapasztalatainak tükrében. In: Tóth Lajos (szerk.). *Magyarországi Óvónőképző Intézetek Tudományos Közleményei*. V. évf., pp. 74-83.

Hermann Alice (1953). Harc a formalizmus ellen az óvónőképzőben. *Óvodai Nevelés* 6(4), pp. 105-107.

Kóger Yvetta (2020). Mérföldkövek a kisdedóvó szakma „professzionalizálódásának” történetéből. In: Molnár Béla (szerk.). *A tanítóképzés múltja, jelene V. : A tanárképzés múltja, jelene, II*. Szombathely, 2020, pp. 67-79.

Kövér Sándorné (1996). Óvóképzésünk múltjának néhány mának szóló tanulsága. *Pedagógusképzés : A Tanárképző Szövetségének, az Óvó-és Tanítóképző Főiskolák Egyesületének a folyóirata*. (1-2), pp. 44-58.

Krajcsovszki József és Krajnyák Nándor (1984). A képzés huszonöt éve Kecskeméten. In: Szekerczés Pál (szerk.). *Tanítóképző főiskolák tudományos közleményei*. Különkiadás. Debrecen : Alföldi Nyomda, pp. 73-76.

• A tanulmányban előforduló webes hivatkozások legutolsó ellenőrzési időpontja: 2023. december 1.

Mészáros István (1991). Neveléstörténet-oktatás és -kutatás Magyarországon, 1948-1990. *Új Pedagógiai Szemle*, 41(7-8.), pp. 33-49.

Mezei Lászlóné (1954). Elmélet és gyakorlat kapcsolata az óvónőképzőben. *Óvodai Nevelés,* 7(4), pp. 141-143.

Pásztor Enikő Judit (2018). A német nemzetiségi óvodapedagógus professzió új kihívásai. *Képzés és Gyakorlat : Neveléstudományi folyóirat,* 16(1), pp. 149-158. DOI: https://doi.org/10.17165/TP.2018.1.15

Pásztor Enikő Judit (2019). *A játékos idegennyelvi foglalkozások megjelenése a magyarországi óvodákban 1959-től napjainkig, különös tekintettel a soproni és Sopron környéki óvodákra*. Doktori értekezés. Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola, Pedagógiatörténet Program. URL: https://bit.ly/40UzGvi

Patyi Gábor (2010). A magyarországi óvóképzés a felsőfokúvá válásig. *Képzés és Gyakorlat : Neveléstudományi folyóirat,* 8(1), pp. 99-105.

Radnai Béla (1953). Pedagógiai szakkörünk első problémái. *Óvodai Nevelés*, 6(2), pp. 42-43.

Sebő Jánosné (1971). Az óvoda helye és szerepe a hallgatók szakemberré nevelésében. In: Elek László (szerk.) *A magyar óvónőképző intézetek neveléstudományi közleményei. Óvónőképzés és óvodai élet*. VIII. kötet. Gyula : Békés megyei Nyomdaipari Vállalat, pp. 151-160.

Simon Gyula (1978). Harminchárom év a szocialista óvodáért. In: W. Mikó Magdolna és Krajcsovszki József (szerk.). *150 éves a magyar óvoda (emlékülés) : az óvónőképző intézetek III. tudományos ülésszaka : Az Oktatási Minisztérium Tudományegyetemi és Tanárképző Főiskolai Főosztályának kiadványa*. Kecskemét : Kecskeméti Óvónőképző Intézet Sokszorosító Üzeme, pp. 22-50.

Szabados László (1964). A felsőfokú óvónőképzés Sopronban. *Soproni Szemle*,18(2), pp. 50-64.

Tóth Lajos (1965). Húsz év a szarvasi nevelőképzés történetéből 1945-1965. In: Tóth Lajos (szerk.). *Magyarországi Óvónőképző Intézetek Tudományos Közleményei*. III. évfolyam. Gyula : Békés megyei Nyomdaipari Vállalat, pp. 9-46.

Vág Ottó (1989). Az óvodapedagógus képzés különböző szintjei a magyar neveléstörténetben. In: Szekerczés Pál (szerk.). *Óvónőképző és tanítóképző főiskolák tudományos közleményei XXII.* Debrecen : Alföldi Nyomda, pp. 21-30.

Varga Éva (1954). Elmélet és gyakorlat kapcsolata az óvónőképzőben. *Óvodai Nevelés*, 7(1), pp. 35-37.

Vargha Ilona és Varsányi László (1954). Elmélet és gyakorlat kapcsolata az óvónőképzőbe. *Óvodai Nevelés*, 7(5), pp. 171-174.

Kissné, Zsámboki Réka és Patyi, Gábor (2018). Angyalkertek egykor és ma – Az óvodapedagógus hallgatók metaforáiban megjelenő óvodakép pedagógiatörténeti vonatkozásai és jelenkori sajátosságai. *Képzés és Gyakorlat : Neveléstudományi folyóirat*, 16(4), pp. 17-28. DOI: https://doi.org/10.17165/TP.2018.4.2

Felhasznált irattári források

SOE BPK Irattár 84/1966. *Gyakorlati képzési útmutató az 1965/66-os tanév II. félévére*. Közreadja: Földi Lőrinc igazgató, Sopron, 1966. február 10.

SOE BPK Irattár 109/1967. *Gyakorlati képzési útmutató az 1966/67-es tanévre*. Második félév. Kiadja: Dudás János, vezetőtanár, Sopron, 1967. február 22.

SOE BPK Irattár 558/1966. *Gyakorlati képzési útmutató az 1966/67-es tanévre*. Kiadja: Dudás János, vezetőtanár, Sopron, 1966. szeptember 23.

SOE BPK Irattár 784/1965. *A marxizmus-leninizmus órák rendje a Soproni Óvónőképzőben*. Közli: Földi Lőrinc igazgató, Sopron, 1965. szeptember 14.